มองสามก๊กจากต้นฉบับภาษาจีน

ถาวร สิกขโกศล *

สิ่งที่จะมาพูดในการอภิปรายเรื่อง " **สามก๊ก** " ในวันนี้ ก็ไม่เชิงเป็นทรรศนะ ทว่าที่จริงแล้วออกจะเป็นข้อมูลเผอิญข้อมูลที่ผมอ่านเป็นหนังสือภาษาจีน ก็อาจจะแปลกไปเสียหน่อย ความคิดที่เชิดชูเล่าปี่มาจากไหน นี่คือประเด็นที่ผมจะพูด ส่วนอีกประเด็นที่พูดด้วยถ้ามีเวลาก็คือการประเมินค่า **สามก๊ก** ฉบับภาษาไทย เพราะมีทั้งผู้ติและผู้ชมเรื่องนี้ ผมก็จะแสดงทรรศนะเพิ่มไปอีกนิดหน่อย

ก่อนที่เราจะพูดว่าความคิดเชิดชูเล่าปี่มาจากไหน ก็เห็นจะพูดถึง **สามก๊ก** ในภาษาจีนสักนิด หนังสือ **สามก๊ก** ในภาษาจีนมีหลายฉบับ แต่ว่าที่แพร่หลายจริง ๆ คือ *ฉบับที่เป็นบันทึกประวัติศาสตร์กับฉบับที่เป็นนิยาย* ฉบับที่เป็นบันทึกประวัติศาสตร์นี้ก็ได้แก่ **สามก๊กจี่** หรือภาษาจีนกลางว่า **ซันกั๋วจื้อ** เป็นประวัติศาสตร์ซึ่งไม่ทราบว่าพระเจนจีนอักษรท่านทำพลาดได้อย่างไร ฉะนั้นตำราสามก๊กที่ท่านเขียนให้สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ และท่านได้นำมาปรับปรุงบอกว่า**สามก๊ก**แปลมาจากสามก๊กจี่ซึ่งที่จริงมิใช่ เพราะ **สามก๊กจี่** คือ พงศาวดารสามก๊ก ซึ่ง " เฉินโซ่ว " หรือเรียกทางแต้จิ๋วว่า " ตังชิ่ว " เป็นคนเขียน อันนั้นคือฉบับประวัติศาสตร์ ที่ทำให้เกิดความสับสน เพราะเวลาที่ท่านอ่านหนังสือสามก๊กฉบับของคุณทองแถม ถ้าพูดถึงการบริหารวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในสามก๊ก นั่นคือ **สามก๊ก** ในประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ **สามก๊ก** ของ " หลอกว้านจง "

ส่วน **สามก๊ก** ฉบับนิยายมีเป็นที่ยอมรับกันในขณะนี้อยู่สามฉบับ *ฉบับที่หนึ่งคือ* **ซันกั๋วผิงเผ่อ** คือข้อมูลที่หลอกว้านจงนำมาเขียนสามก๊กของเขา อันนี้เก็บจากนิทานชาวบ้าน คือ " ผิงหั้ว " เป็นเรื่องนิทานที่ชาวบ้านเล่าและมีคนเก็บรวบรวมแล้วก็ขัดเกลาเสียบ้าง มันก็เป็นวรรณคดีมุขปาฐะที่ถูกจดบันทึก อันนี้มีแค่เรื่องของเบ้งตาย อีกฉบับคือ ฉบับที่หลอกว้านจงหรือล่อกวนตงแต่ง ใช้ชื่อเดิมที่ยอมรับว่า " **ซันกั๋วจื้อทงซู่เหยน** "

ดังนั้นนิยายสามก๊กซึ่ง " หลอกว้านจง " หรือล่อกวนตงเขียน ไม่ใช่ต้นฉบับที่เราใช้กันอยู่นี้ ต้นฉบับที่เราแปลนั้นผ่านการแก้ไขของ " เม่าจงกัง " ซึ่งคงแก้มากพอสมควร เพราะฉบับที่ล่อกวนตงเขียนมี 24 เล่ม และแบ่งบทเป็น 220 บท แต่ฉบับที่แพร่หลายอยู่ขณะนี้คือ " **ซันกั๋วเหยนยี่** " หรือ " **สามก๊กย่วนหงี** " ถ้าฉบับของล่อกวนตงเป็นฉบับดั้งเดิมซึ่งไม่ได้ปรับปรุงไปก็ให้เติมคำว่าทงสูหรือทงสก เข้าไปด้วย ฉะนั้นก็มี **สามก๊กจี่** หรือ **ซันกั๋วจื้อ** เป็นฉบับประวัติศาสตร์ ฉบับนิยายดั้งเดิม คือ **ซันผิงเผ่อ** และฉบับสมบูรณ์ของล่อกวนตงที่ยังไม่ได้แก้ไขกับฉบับที่เม่าจงกังแก้ไขแล้ว นิยายสามก๊กที่เราใช้แปลเป็น

* อาจารย์ประจำวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกรรณสูตรศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี

ต้นฉบับในภาษาไทยเป็นฉบับที่เม่าจงกังแก้ไขแล้ว ที่จีนพิมพ์จำหน่ายส่วนมากเป็นฉบับนี้ ระหว่าง **สามก๊ก** สองฉบับนี้ คือฉบับดั้งเดิมของล่อกวนตง กับฉบับแก้ไขของเม่าจงกังไม่เหมือนกัน เพราะว่าอย่างประโยคขึ้นต้นว่า " เดิมทีแผ่นดินจีนทั้งปวงนั้นเป็นสุขมาช้านาน ครั้นเป็นศึกแล้วก็เป็นสุข เป็นสุขแล้วก็เป็นศึกอีก " เม่าจงกังเติมเข้าไปรวมทั้งโคลงกลอนหลาย ๆ บท เม่าจงกังก็เติมเข้าไปซึ่งแสดงแนวคิดการประเมินค่าของเม่าจงกังเอง และจะออกไปในแนวปรัชญาเต๋า ว่ากันตามหลักฐานที่พูดกันในปัจจุบันจริง ๆ เราก็ไม่รู้ว่ามันถูกผิดแค่ไหน ฉะนั้นเวลาเราพูดถึงสามก๊กฉบับภาษาไทยก็ต้องหมายถึงฉบับที่เม่าจงกังแก้ไขแล้ว

หากกล่าวถึงที่มาของเนื้อหาที่ล่อกวนตงแต่งฉบับนิยายของเขา ล่อกวนตงเอามาจากไหนที่มาของเนื้อหาและความคิดที่เชิดชูอุดมการณ์เล่าปี่และโจมตีโจโฉนั้น ที่มาของเนื้อหาของสามก๊กนิยายของเล่ากวนตงก็มาจากประวัติศาสตร์ คือ **สามก๊กจี่** และตำราประวัติศาสตร์จีนเล่มอื่นอีกบ้าง เดิมเขาเชื่อกันว่าเล่มนี้เป็นแหล่งข้อมูลหลักตอนหลังเขาบอกไม่ใช่ แหล่งข้อมูลหลักคือซันกั๋วผิงเผ่อฉบับนิทานชาวบ้านนั่นเอง เพียงแต่ล่อกวนตงเคยเป็นลูกศิษย์นักวิชาการ ฉะนั้นอาจจะตรวจสอบประวัติศาสตร์บ้าง ตรงไหนที่เห็นว่ามันผิดประวัติศาสตร์ ไม่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ก็จะแก้ เช่น เรื่องที่ว่าโจโฉประหารโอรสของพระเจ้าเหี้ยนเต้ ล่อกวนตงแก้เพราะไม่ตรงตามประวัติศาสตร์ เพราะฉะนั้นล่อกวนตงได้ช่วยแก้ข้อบกพร่องของโจโฉมากแล้ว ใน " สามก๊ก " ฉบับนิทานชาวบ้านนั้นโจโฉเลวยิ่งกว่านี้อีก จริง ๆ แล้วล่อกวนตงอาจจะรักโจโฉอยู่พอสมควรจึงพยายามแก้ไขให้เท่าที่แก้ได้ แต่ถ้าหากอะไรคลาดเคลื่อนไปจากประวัติศาสตร์ แต่มีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ หรือทำให้เรื่องสนุกก็จะทำ ฉะนั้นในการแต่งสามก๊กออกจะลำบาก เพราะมันอิงประวัติศาสตร์อยู่

นักประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์แมนจู ในราชวงศ์ชิง ของแมนจู บอกว่า " มันจริงเจ็ดเท็จสาม " คือตรงความจริงเจ็ดและเท็จสาม แต่ถ้าเราดูจริง ๆ เท็จมันก็เกินสาม เพราะ **สามก๊ก** ฉบับประวัติศาสตร์ของเฉินโซ่ว เขาก็จะว่ามันไม่จริงร้อยเปอร์เซ็นต์ เพียงแต่ว่าถ้าเราถือว่ามันเป็นเรื่องวิชาการถือว่ามันร้อยสามก๊กฉบับของล่อกวนตงก็เหลือเจ็ด " จริงเจ็ดเท็จสาม " บางทีก็เปลี่ยนไป ที่เห็นได้ชัดก็คือ โจโฉแตกทัพเรือนั้น ในฉบับของล่อกวนตงจะพยายามวาดขงเบ้งให้เป็นทั้งมนุษย์เป็นทั้งเทพ ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่ามันคลาดเคลื่อน เขาแก้ประวัติศาสตร์ไปมากจริง ๆ นอกจากนั้นแล้วการตีโจโฉย่อยยับนี่จริง ๆ แล้วนี่เป็นฝีมือจิวยี่ทั้งหมด ตัวละครใน **สามก๊ก** ที่น่าจะลุกขึ้นมาเรียกร้องความยุติธรรมน่าจะเป็นจิวยี่มากกว่าโจโฉ เพราะจิวยี่ตัวจริงเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อม ใจกว้าง ไม่อาฆาตแค้น ไม่ได้รากเลือดตาย เขาป่วยตายแบบขงเบ้งคือทำงานจนตาย จริง ๆ แล้วเป็นคนดีมากและเป็นคนเก่งมาก โจโฉย่อยยับไปเพราะจิวยี่ ขงเบ้งเพียงแต่ไปพูดให้ซุนกวนเกิดความมั่นใจที่จะสู้กับโจโฉ เพราะการที่คิดจะสู้กับโจโฉ ซุนกวนเขาคิดของเขาอยู่แล้ว และเมื่อได้รับการสนับสนุนจากจิวยี่ เขาตั้งใจว่าจะสู้มากขึ้นและเป็นฝีมือของจิวยี่ อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น อุบายเอาเกาทัณฑ์จากโจโฉจริง ๆ แล้วในประวัติศาสตร์เป็นอุบายของซุนกวน ใน " ซันกั๋วจื้อ " ซุนกวนเป็นคนคิดอุบายนี้ แต่ " ซันกั๋วผิงเผ่อ " ฉบับนิทานชาวบ้านโยนอุบายนี้ไปให้กับจิวยี่ บอกว่า เป็นฝีมือของจิวยี่ มันก็คลาดเคลื่อนประวัติศาสตร์แต่ก็ยังน้อย เพราะว่ายังอยู่ในกลุ่มของง่อก๊ก แต่พอถึงล่อกวนตงก็ยกมาให้ขงเบ้งหมด และขงเบ้งก็ไม่ได้เรียกลมอะไร ที่จริงลมก็มีอยู่โดยธรรมชาติ และอุบายการใช้ไฟเผาไม่ใช่ของขงเบ้งเลย คนที่คิดคืออุยกาย และอุยกายก็เป็นคนดำเนินอุบายนั้น นี่คือประวัติศาสตร์ ฉะนั้นถ้าไปอ่านในหนังสือเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์ วิจารณ์สามก๊กในเชิงประวัติศาสตร์เชิงการบริหารก็ดีเขาจะพูดในแง่นี้ และเราก็จะงง ถึงคนจีนที่เรียนประวัติศาสตร์เองก็งงว่ามันจริงหรือเท็จ นี่คือความสำเร็จอันหนึ่งของล่อกวนตง จนคนอ่านเองไม่รู้ว่ามันจริงหรือเปล่า

แหล่งข้อมูลอีกอันหนึ่งที่เป็นนิทานชาวบ้าน คือ วรรณกรรมบันเทิงของชาวบ้าน ในรูปของมุขปาฐะ เช่น นิทานที่เล่าหรือจิ้ว จนกระทั่งมีคนเก็บบันทึกรวบรวมเป็น *" ซันกั๋วผิงเผ่อ "* อันนี้เป็นแหล่งข้อมูลใหญ่เพราะฉะนั้น จิ้วสามก๊กจึงสะท้อนความคิดของชาวบ้าน *ล่อกวนตง*ก็รักษาค่านิยมเดิม อุดมการณ์เดิมในฉบับของชาวบ้านไว้พอสมควร เพราะฉะนั้นความคิดที่ยกย่องเล่าปี่นี่ไม่ได้เป็นของล่อกวนตงทั้งหมด จริง ๆ แล้วล่อกวนตงอาจจะชอบโจโฉก็ได้ แต่เขาก็ต้องรักษาของเดิมไว้บ้าง

ส่วนที่มาของความคิดในเรื่องสามก๊กฉบับล่อกวนตงว่า ทำไมเล่าปี่จึงเป็นฝ่ายถูกหรือค่อนข้างเชิดชู คนจีนผู้หนึ่งสรุปไว้ว่ามี 4 ด้าน คือ

1. *สภาพการณ์ทางการเมืองของยุคสามก๊ก ส่อเค้า* ว่า โจโฉมีความผิดอยู่

2. ทรรศนะคติในเรื่องการเมือง หรือทรรศนะคติทางประวัติศาสตร์และการเมืองของนักประวัติศาสตร์จีน หรือผู้มีความรู้ทางอักษรศาสตร์จีนในเรื่องสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะปกครองแผ่นดินจีน ภาษาจีนใช้คำว่า เจิ้งทง คือปกครองได้อย่างสมบูรณ์ มีสิทธิที่จะปกครองโดยสมบูรณ์

3. ทรรศนะคติของประชาชนส่วนใหญ่ที่แทรกมากับนิทาน

4. ความคิดบางแง่ของล่อกวนตงเอง

ข้อแรก *สภาพการณ์ทางการเมือง ล่อกวนตง*คงเห็นว่า เดิมแผ่นดินเป็นของราชวงศ์ฮั่น แต่เมื่อแตกเป็นสามก๊ก ฝ่ายโจโฉใช้เล่ห์ฉ้อฉลหลายประการ เช่น บีบบังคับพระเจ้าเหี้ยนเต้ จนในที่สุดโจผีก็บังคับพระเจ้าเหี้ยนเต้ให้มอบราชสมบัติให้ ในขณะที่เล่าปี่มีความคิดที่จะกอบกู้ราชวงศ์ฮั่นคืน อันนี้เป็นสภาพอันหนึ่ง ซึ่งคนจีนสมัยสามก๊กมาหรือหลังสามก๊กมาเล็กน้อย รู้สึกว่าโจโฉทำไม่ถูก ฉะนั้นโดยตัวของมันเองทางประวัติศาสตร์ ก็เห็นว่าโจโฉทำไม่ถูกหลายอย่าง

ข้อสอง ในเรื่องสิทธิสมบูรณ์ที่จะปกครอง เป็นความคิดทางการเมืองของนักประวัติศาสตร์จีนคือ เฉินโซ่ว ผู้เขียน สามก๊กจี่ หรือบันทึกประวัติศาสตร์สามก๊กเป็นคนของฝ่ายก๊กงุ่ย ฝ่ายก๊กโจโฉ ฝ่ายสุมาอี้ ฉะนั้นเขาย่อมบันทึกว่า ฝ่ายโจโฉถูกเพราะว่าถ้าให้สุมาเอี๋ยนผิด เฉินโซ่วก็คงอยู่ไม่ได้แน่ เพราะว่าเฉินโซ่วรบแพ้ที่เตติ๋ง ฉะนั้นจะโดนอาญาหนักเข้าไปอีก พวกราชวงศ์จิ้นก็รักษารูปเรื่องไว้อย่างนี้ก็เลยเกิดข้อสรุปว่า อำนาจอันสมบูรณ์หรืออำนาจอันชอบธรรมที่จะปกครอง คือประการที่หนึ่ง ใครยึดศูนย์กลางของอำนาจของจีนได้คือเมืองหลวงหรือดินแดนทางภาคเหนือ คนนั้นมีสิทธิอันชอบธรรม หรือสิทธิอันสมบูรณ์ที่จะปกครองแผ่นดินจีนทั้งหมด ประการที่สอง คือได้รับอำนาจนั้นโดยวิธีการอันถูกต้องตามวิธีจริยธรรมของจื๋อ อาจถูกต้องโดยรูปแบบแต่วิธีการอาจจะไม่ถูกต้อง โดยวิธีนี้ โจโฉก็ได้รับแต่งตั้งเป็นอัครเสนาบดีหรือนายกรัฐมนตรีที่ถูกต้อง ซึ่งอาจารย์หม่อมคึกฤทธิ์ท่านช่วยกระพือให้ และโจผีก็ได้รับการมอบราชสมบัติโดยถูกต้อง เพราะพระเจ้าเหี้ยนเต้มอบให้เอง นี่คือความถูกต้องโดยรูปแบบ แต่โดยเนื้อแล้วพระเจ้าเหี้ยนเต้ถูกบีบบังคับ ความจริงประเด็นที่ว่าโจโฉถูก หรือเล่าปี่ถูกนั้นได้มีการถกเถียงกันมาตลอดในประวัติศาสตร์จีนภายหลังจากราชวงศ์จิ้น ซึ่งมีจิ้นตะวันตกจิ้นตะวันออก จิ้นตะวันตกนั้นอยู่ได้การปกครองของสุมาเอี๋ยน หลังจากนั้นแพ้อนารยชน ซึ่งต้องย้ายเมืองหลวงมาอยู่นานกิงทางภาคใต้ นักประวัติศาสตร์จีนในราชสำนักเองเดือดร้อนถึงกับต้องเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นใหม่ คราวนี้ยกย่องว่าเล่าปี่ถูกเพราะศูนย์กลางอำนาจถูกอนารยชนครอบครอง ก็กลายเป็นว่าอนารยชนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะปกครองจีน ฉะนั้นเราจะเห็นว่าการตีความเรื่องของสามก๊ก การประเมินค่าว่าใครถูกใครผิดก็เพื่อรับใช้การเมืองจีนมาตลอด และก็จะสลับกันอย่างนี้ พอถึงราชวงศ์สุย ราชวงศ์ถัง การได้มาซึ่งอำนาจก็ไม่ค่อยถูกต้อง อย่างพระเจ้าถังไทจง ผู้บังคับพระราชบิดาให้สละราชสมบัติให้ ก็ไปยกย่องโจโฉว่าถูก พอถึงราชวงศ์

ซ้องเหนือในสมัยเปาบุ้นจิ้น ก็ยกย่องโจโฉอีกว่าโจโฉถูก ตอนหลังแพ้มองโกลต้องย้ายเมืองหลวงมาหังโจว ใต้นานกิงลงมาอีกก็เปลี่ยนความคิดแล้วกลายเป็นฝ่ายเล่าปี่ถูก ถึงตอนนี้นิทานชาวบ้านและงิ้วได้รับความนิยมมาก ความคิดที่จะถือว่าเล่าปี่ถูกก็ยิ่งมีมากขึ้น เพราะไปสอดคล้องกับความคิดของประชาชนด้วย ดังนั้นจะเห็นว่าเรื่องอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์จีนเองก็ขัดกันอยู่

ข้อสาม แหล่งสำคัญที่สุดคือข้อมูลชาวบ้าน ความคิดชาวบ้านสำคัญมาก เพราะสามก๊กเป็นวรรณกรรมชาวบ้านเช่นเดียวกับซ้องกั๋ง ชาวบ้านคิดอย่างไรก็ถ่ายทอดออกมา ผู้เก็บรวบรวมไม่ได้ตัดออกหมด ต้องรักษาเค้าเดิมอยู่ โดยสรุปในความคิดของชาวบ้าน ตัวละครสามก๊กเป็นสัญลักษณ์ของทางการเมืองและคุณธรรม เล่าปี่คือราชวงศ์ฮั่น เพราะเป็นเชื้อพระวงศ์ ถึงแม้โจโฉจะกุมอำนาจมากกว่า แต่เล่าปี่อ้างว่าเป็นเชื้อพระวงศ์มีศักดิ์เป็นอาพระเจ้าแผ่นดิน ประชาชนก็รู้สึกอย่างนั้น และตอนหลังเล่าปี่หรือฮั่นกลายเป็นสัญลักษณ์ของคนจีนที่ถูกอนารยชนแย่งแผ่นดินไป เพราะฉะนั้นเล่าปี่ก็คือตัวแทนของคนจีนจะต้องต่อสู้กู้เอกราชของตนคืน ความคิดนี้มารุ่งเรืองมากในราชวงศ์ซ่งใต้ ซึ่งรบกับมองโกลอย่างหนัก คนจีนซึ่งเป็นชาวบ้านเองก็กระพือความคิดอันนี้ ตอนกู้เอกราชสมัยราชวงศ์หมิง คนจีนก็มีความคิดเช่นนี้ เพราะฉะนั้นเล่าปี่ก็กลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นจีนที่จะต้องปลดแอกจากต่างชาติ ฉะนั้นเรื่อง สามก๊ก ก็รับใช้การกู้เอกราชมาหลายสมัย ส่วนโจโฉก็เลยกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้รุกรานจากภายนอก และผู้ได้อำนาจโดยฉ้อฉลด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้ตนรักษาอำนาจได้ และมีวิธีการที่จะอ้างรูปแบบที่ถูกต้อง เราก็ต้องยอมรับว่าโจโฉเป็นนักการเมืองที่สามารถมาก รักษาอำนาจได้ แต่ว่าในประวัติศาสตร์จีนเขาก็สรุปไว้ว่า คนที่รักษาอำนาจได้มักจะไม่มีคุณธรรมที่สมบูรณ์ ผู้ปกครองอย่างนี้ถ้าใช้อำนาจตนไปในทางไม่ถูก ประชาชนก็เดือดร้อน ประชาชนก็ไม่ชอบ โจโฉก็เลยกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองที่ใช้อำนาจฉ้อฉล ส่วนเล่าปี่มีข้อดีมากก็คือ ยกย่องคนที่มีความรู้ความสามารถและผูกมัดน้ำใจคนได้ดี ไม่แต่ซง-เบ้งเท่านั้นที่ทำงานให้เล่าปี่ ประชาชนก็มีความรู้สึกรักเล่าปี่ เล่าปี่จึงกลายเป็นวีรบุรุษขึ้นมา แต่สิ่งสำคัญยิ่งก็คือประชาชนต้องการคนที่มีน้ำใจ เราจะเห็นว่าบทบาทจริง ๆ เล่าปี่รักน้ำสาบานมากกว่าอำนาจราชศักดิ์ สามก๊กแปดสิบบทแรกจะเห็นว่า เล่าปี่อยู่ในบทบาทนี้ เล่าปี่ไปรบแพ้ซุนกวนโดยเพื่อที่จะแก้แค้นเท่านั้น อันนี้ประทับใจคนจีนมาก จะเป็นประมุขที่ดีหรือไม่นั่นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าเมื่ออยู่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นผู้มีคุณธรรม ก็เลยกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีคุณธรรม ส่วนซงเบ้งเป็นสัญลักษณ์ของข้าราชการที่ซื่อสัตย์สุจริต

ที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ **ข้อสี่** ชีวิตของล่อกวนตงเอง เพราะล่อกวนตงร่วมขบวนการกบฏชาวนาอยู่ตอนปลายราชวงศ์มองโกล ล่อกวนตงอดไม่ได้ที่จะมองตนเองอย่างเข้าข้างฝ่ายเล่าปี่

ฉะนั้นความคิดที่ว่าทำไม สามก๊ก ฉบับนิยายจึงยกย่องเล่าปี่มากกว่าโจโฉ เป็นเพราะความคิดส่วนตัวของล่อกวนตงเองผนวกกับความคิดของชาวบ้านที่แทรกมาในนิยาย รวมทั้งความคิดของนักประวัติศาสตร์จีนที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เพื่อจะรับใช้การเมือง และสภาพประวัติศาสตร์ของสามก๊กนั่นเอง

อภินันทนาการ

จาก

บริษัท ขนส่ง จำกัด

1034/39 ตลาดหมอชิต ถนนพหลโยธิน

เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10900

ติดต่อจองตั๋วเดินทางได้ที่

รถปรับอากาศชั้นหนึ่ง *(ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)*	โทร. 271-0101-5
รถปรับอากาศชั้นหนึ่ง *(ภาคตะวันออกเลียบชายฝั่งเอเชีย)*	โทร. 391-2504
รถปรับอากาศชั้นหนึ่ง *(ภาคใต้)* ถนนจรัลสนิทวงศ์	โทร. 411-4978-9
รถธรรมดา *(ภาคเหนือ)*	โทร. 271-0101-5
รถธรรมดา *(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)*	โทร. 271-0101-5
รถธรรมดา *(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)*	โทร. 391-2504
รถธรรมดา *(สายใต้)*	โทร. 435-1195-1200

โครงการญี่ปุ่นศึกษา
สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จดหมายข่าว (Newsletter)
วิเคราะห์สถานการณ์ไทย-ญี่ปุ่น

ปีที่ 1 ฉบับที่ 27 (15 – 31 ธันวาคม 2532)

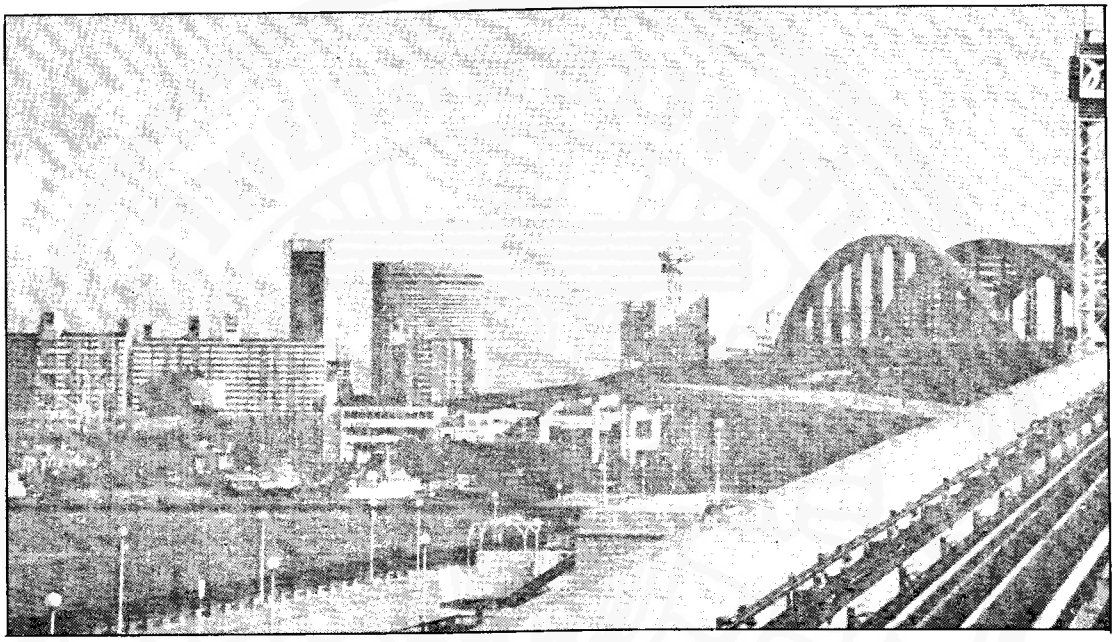

เจ้าของ
โครงการญี่ปุ่นศึกษา
สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะที่ปรึกษา
ผศ.ดร. พิชัย จรรย์ศุภรินทร์
รศ.ดร. จุลชีพ ชินวรรโณ
ผศ. วร ,รรณ ศุภธรรยา
รศ. วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน

ประธานโครงการ
ผศ.ดร. นริศ ชัยสูตร

กองบรรณาธิการ
อาจารย์ หงษ์ฟ้า แสาธนาพฤกษ์ บรรณาธิการ
อาจารย์ สุวินัย ภรณวลัย
อาจารย์ สุพจน์ ชววิวรรธน์
อาจารย์ ไว จามรมาน
ผศ.ดร. วัชรียา โตสงวน
ผศ. สุดา วัชรวัฒนากุล
ผศ.ดร. วิไลวรรณ วรรณนิธิกุล
อาจารย์ สุกานดา เหลืองอ่อน

ฝ่ายจัดการ
จีระพันธ์ เหมือนแท้
รัชนก รัตดพันธุ์

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ติดต่อสมัครสมาชิกได้ที่
นางสาวจีระพันธ์ เหมือนแท้
สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
พระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร. 2229644 หรือ 2216111 ต่อ 3420, 3421

อัตราค่าสมาชิก

ประเภทโรงเรียนมัธยม	100 บาท/ปี
ประเภทบุคคลทั่วไป	500 บาท/ปี
ประเภทนิติบุคคล	1,000 บาท/ปี

ใบสมัครเป็นสมาชิกจดหมายข่าว

ชื่อ.....สกุล.....อายุ.....ปี อาชีพ.....

ที่อยู่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....

รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

ข้าพเจ้าต้องการสมัครเป็นสมาชิก จดหมายข่าว ตั้งแต่ฉบับของเดือน.....ถึง.....

พร้อมกันนี้ได้ส่ง ☐ ธนาณัติ ☐ เช็คไปรษณีย์ ☐ ตั๋วแลกเงิน จำนวน..... .....บาท สั่งจ่ายได้ที่ คุณจีระพันธ์ เหมือนแท้ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา ป.ท. หน้าพระลาน 10200 ขอให้ส่งจดหมายข่าวให้ข้าพเจ้าดังที่อยู่ข้างบนนี้

แนะนำหนังสือใหม่

ของ

สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธุรกิจขนาดกลาง - ย่อม

เป็นหนังสือที่อธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาของธุรกิจขนาดกลาง - ย่อมในญี่ปุ่น ตลอดจนพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจขนาดกลาง - ย่อม ในปัจจุบัน

เขียนโดย ศาสตราจารย์ ทะดะโอะ ดิโยนาริ

แปลโดย ไว จามรมาน

ราคา 65 บาท/229 หน้า

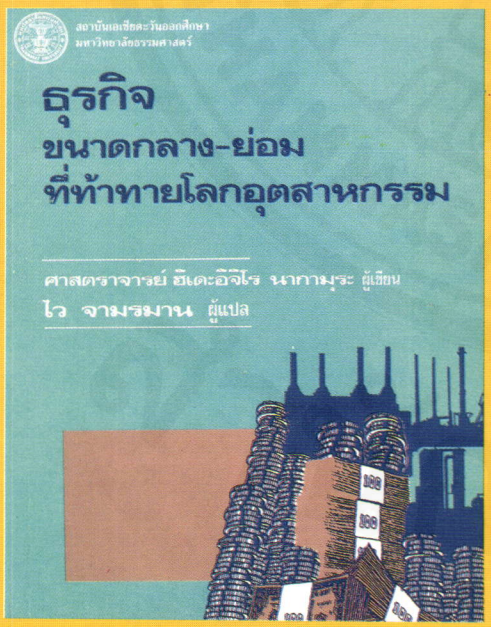

ธุรกิจขนาดกลาง - ย่อม ที่ท้าทายโลกอุตสาหกรรม

เป็นหนังสือที่กล่าวถึงการดำเนินธุรกิจขนาดกลาง - ย่อม ทางด้านอุตสาหกรรม รวมถึงแนวโน้มของธุรกิจอุตสาหกรรมในอนาคต

เขียนโดย ศาสตราจารย์ ฮิเดะอิจิโร นากามุระ

แปลโดย ไว จามรมาน

ราคา 60 บาท/214 หน้า

สั่งซื้อได้ที่ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 222 - 9644

Welcome to the ideal place for seminar

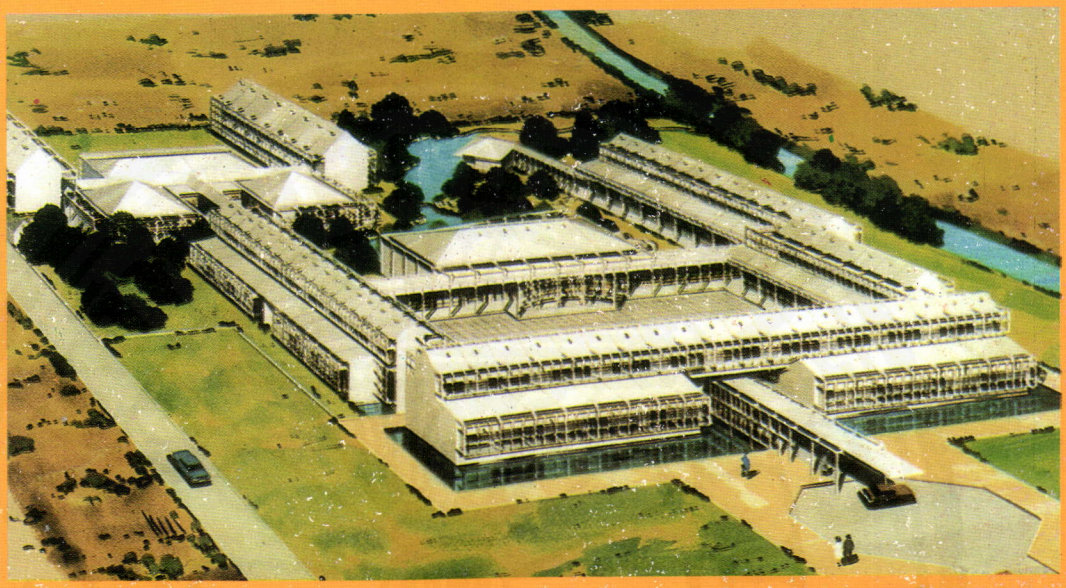

JAPANESE STUDIES CENTER

THAMMASAT UNIVERSITY

RANGSIT CAMPUS

Conference room

Twin - bedroom

Japanese garden

Facilities include main conference room, four seminar rooms, recreational lounge, dining room and 30 twin - bedrooms with private bath.

FOR RESERVATION OR MORE INFORMATION, PLEASE CONTACT :

JAPANESE STUDIES CENTER
INSTITUTE OF EAST ASIAN STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY, RANGSIT CAMPUS
TEL. 5290060 - 2